

Anna-Kaisa
Linna-Aho

*Myrsky
lasi*

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Suomen Kulttuurirahaston Hämeen rahasto, Taiteen edistämiskeskus ja Otavan Kirjasäätiö ovat tukeneet tämän romaanin kirjoitustyötä.

© Anna-Kaisa Linna-Aho ja Kustannusosakeyhtiö Otava, 2023

ISBN 978-951-1-45524-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Kevät humautti kaupunkiin. Räystäät ja viemärit lorisivat ja autot kiihdyttivät kadunkulmissa äänekkäämmin kuin ennen, jää oli sulanut kaduilta. Puhuri meren suunnasta ei tauonnut, mutta muuttui lempeämmäksi. Se lennätti mukanaan katupölyä ja muuttolintuja, jotka meren yli liidettyään laskeutuivat lepäämään lehmusten oksille tuulesta ja matkasta pörröisinä.

Ellen laski matkalaukkunsa kadunkulmaan ja avasi takkinsa napit, pyyhki hikeä otsaltaan. Aurinko lämmitti jo.

Hän katseli runneltua kaupunkia ympärillään. Kaupunki oli maannut monta vuotta silmät kiinni, vatsallaan, hipihiljaa, ja yrittänyt litistyä pieneksi Itämeren rantakallioita vasten. Se oli kaivanut polvensa satamien pohjamutiin ja levittänyt kätensä puistojen puiden väliin ja kironnut korkeita kirkontornejaan, jotka sojottivat sen iholta liian kultaisina ja valkoisina, liian näkyvinä vihollisen lentokoneille.

Ihmiset, kaupungin asukkaat, olivat taistelleet herkeämättä hyökkääjiä vastaan, sytytelleet kokkoja ja roihuja kaupungin ulkopuolelle hämähäyksen vuoksi ja tulittaneet raivokkaasti pilvipatsaita kohti, puolustaneet kaikkea, mitä rakastivat: kotikatuaan, kulmapuotia, yliopiston kaikkuvia käytäviä, lehmusta, jonka juurella olivat kirjoittaneet puhelinnumerosa raitiovaunulipun taakse.

Silti pommit olivat toisinaan tulleet ja kaupunki oli ottanut ne vastaan itkien sortuvia talojaan.

Ellen muisti kaiken hyvin. Piileskelyn pimeissä huoneissa paksujen verhojen takana, kurnivan nälän ja pelon, joka painoi niskan kyyryyn. Ei silloin voinut muuta kuin toivoa, että saisi elää vielä hetken, odottaa parempaa aikaa.

Valot syttyivät vähitellen. Verhot vedettiin sivuun. Ihmiset rupe-
sivat puhdistamaan haavoja kaupungin iholta, siivosivat lasinsirut ja
sortuneet seinät ja alkoivat pystyttää rakennustelineitä.

Vasaroiden pauketta. Vasta maalattuja *Avoinna*-kylttejä siellä
täällä harvakseltaan ja tiskien takana kauppiaiden toiveikkaat kasvat.

Ei kuhinaa, ei vielä, ei ainakaan heidän kadullaan. Ellen pani
merkillä, että ihmiset liikkuvat yhä varovasti ja luikkimalla. He
säikkyivät kovia ääniä, vilkaisivat hätääntyneinä ympärilleen ja tai-
vaalle, jos jossain puhkesi rengas tai rakennusteline sortui rymisten.

Ehkä heidän sukupolvensa ei koskaan lakkaisi hätkähtelemästä.
Ehkä vielä syntymättömät lapsetkin oppisivat vanhemmiltaan pe-
lon ja epäluulon.

Paenneet palasivat koteihinsa. Autojen lavoilta kannettiin lauk-
kuja ja matka-arkkuja, sukulaisten muotokuvat haettiin holveis-
ta ja ripustettiin paikoilleen, jotkut istahtivat tyytyväisinä mukavil-
le nojatuoleilleen huomatessaan, että mikään heidän elämässään ei
oikeastaan ollut muuttunut. Talo oli säästynyt, poika palannut up-
seerina.

Oli niitäkin, jotka palatessaan huomasivat, että kodin paikalla oli
pelkkä hiiltynt raunio.

Toiset eivät koskaan palanneet. Joitakin heistä kaivattiin, joita-
kin ei. Suru ei mennyt ikinä tasan.

Kadunkulmaan oli pysäköity jäätelökärry. Ellen päätti asettua jo-
noon. Hänellä oli taskussaan matkalipun lisäksi muutama kolikko
ja hänestä tuntui, että päivää piti jollain tavalla juhlistaa.

Heidän kotonaan oli aina *vietetty* joulua ja juhannusta, ja pap-
pilassa, Edvinin kotona, oli *juhlittu* niitä, ja samalla tavalla erosivat
myös juhlapäivien tunnelmat. Enemmän naurua ja kimallusta ta-
lossa, jossa juhlaa juhlittiin, mutta talossa, jossa juhlaa vietettiin, oli
verkkainen ja haikeansävyinen uuden ajan odotuksen tuntu.

Ellenillä ei oikeastaan ollut aihetta juhlia lähtemisen päivää, mutta hän päätti viettää sitä kuitenkin.

Kevätaurinko paistoi kuumasti kadunkulmaan. Jotkut jonottajista olivat riisuneet takkinsa, luultavasti ensimmäistä kertaa talven jäljiltä, heidän kasvoillaan oli keväästä yllättynyt, siristelevä hymy, jollaista näki vain huhtikuusin. He puhuivat toisilleen niin innokkaasti ja kovaäänisesti, että Ellen kuvitteli huutomerkin jokaisen lauseen perään.

Tuli sitten kevät!

Niin tuli!

Saanko minä tarjota neidille jäätelön!

No mikäpä ettei!

Ellen synkistyi.

Mitä tuollainen into ja hyväntuulisuus merkitsi? Oliko murhe yhtäkkiä loppunut maailmasta? Olivatko kaatuneet heränneet eloon ja kaikki särkyneet asiat korjattu?

Ellen osti jäätelönsä vuorollaan, paiskasi rahan tiskille niin ärtyneesti, että valkoiseen esiliinaan pukeutunut viiksekäs myyjä otti vaistomaisen askeleen taaksepäin ja jäi puimaan hänelle nyrkkiään, kun hän meni, ja muut jonottajat jäivät tuijottamaan kummastuneina hänen peräänsä.

Juna vaihtoi raidetta ja tärisi rajusti. Vaunun kylki kääntyi aurinkoon päin, ja Ellenin kasvojen hailakka kuvajainen junan ikkunassa hajosi ja haihtui kokonaan näkyvistä. Äkkiä Ellenille tuli tunne, että hän itsekin katoaisi, ravistuisi irralleen ruumiistaan ja lakkaisi olemasta.

Piti rauhoittua. Hän sulki silmänsä ja tunnusteli penkkiä, jolla istui, ja lattiaa, joka tärähteli hänen kengänpohjiensa alla. Hän keskittyi vaunun ääniin: kuului kolinaa ja puksutusta, pikkulapsen säikähtynyttä itkua ja naisen ääntä, joka vakuutteli lapselle kaiken olevan kunnossa, metelin ja tärinän kuuluvan asiaan. Hän kuunteli vierusoverinsa hiljaista viheltelyä ja eväspaperin rapinaa käytävän toiselta puolelta. Vaunuun levisi ruisleivän voimakas tuoksu, joka sai nälän kouraisemaan Ellenin vatsaa.

Hän kammoksui junan kaltaisia suljettuja tiloja, jotka oli rakennettu ihmisten tarkkailun kannalta käytännölliseen muotoon. Vaunun ovella seisova näki jokaisen matkustajan yhdellä silmäyksellä, eikä liikkuvassa junassa ollut ainuttakaan pakotietä. Ei Ellen konduktööriä pelännyt, matkalippu hänellä kyllä oli. Mutta oli muitakin, oli viranomaisia, jotka etsivät irtolaisia ja karkulaisia ja muita lain-suojattomia, eikä Ellenillä ollut minkäänlaista suunnitelmaa sellaista kohtaamista varten. Hänellä oli näyttää vanhat paperinsa, mutta niissä luki nimi, joka ei sopinut hänen ulkomuotoonsa. Tarkemmassa syynissä papereista löytyisi muutakin epäilyttävää, löytyisi yksi kokonaan tyhjäksi jäänyt rivi.

Matka olisi pitänyt suunnitella paremmin. Mutta Annan lähdettyä huoneet olivat käyneet niin tyhjiksi ja hiljaisiksi, että niitä oli ollut

mahdotonta sietää. Oli tuntunut viisaimmalta tarttua ensimmäiseen tarjottuun tilaisuuteen ja lähteä pois. Nopeasti ja taakseen katsomatta, miettimättä sen enempää, senkin uhalla, että jäisi matkalla kiinni. Silloin hänestä oli tuntunut, ettei kiinni jäämiselläkään olisi ollut kauheasti väliä. Nyt ajatus hirvitti häntä.

Kevätaurinko porotti junan ikkunan läpi. Hiki juoksi Ellenin selkää pitkin. Pitäisi riisua takki ja hattu ja olla niin kuin muutkin, rento ja huoleton. Sellainen ihminen vaikuttaisi vähemmän arveluttavalta kuin paksuihin vaatteisiin kääriytynyt, kyyristelevä, hikoileva, pälyilevä. Kaikkihan hänessä huusi, että hän yritti piiloutua.

Hän riisui takkinsa ja ripusti sen naulaan, asettui ryhdikkäämpään istuma-asentoon, risti nilkkansa, sulki silmänsä taas ja luetteli mielessään kertotauluja ja Pohjanmaan jokia ja Jaakobin poikia, kunnes rauhoittui.

Kaupunki jäi taakse. Ikkunan takana avautuivat pellot, niiden ylle pingottui hailakan sininen kevättaivas. Kurkiaura, hanhiparvi, peltojen reunamilla kevätuulessa taipuvat puunlatvat.

”Minne neidillä on matka?”

Ellenin vierustoveri ojensi pastillirasiaa ja Ellen otti yhden, nyökkäsi kiitokseksi.

”Korpivuorelle”, Ellen vastasi, ja vierustoveri käännähti silmäilemään häntä epäluuloisesti. Ellen kiusaantui. Ei hän äänelleen paljon voinut.

”En ole kuullutkaan”, vierustoveri sanoi, nyt varautuneemmin.

”Ei se mikään ihme ole”, Ellen sanoi. ”Pieni kylä se vain on. Yksi vanha kartano ja muutama pienempi talo sen ympärillä.”

”Onko neiti kotoisin sieltäpäin?”

”En oikeastaan”, Ellen sanoi välttelevästi, ja vierustoveri jätti hänet rauhaan.

Juna ryskytti eteenpäin. Se pysähteli vieraille laitureille, ihmiset tungeksivat ovista sisään ja ulos, konduktöörit kulkivat reittejään,

eikä kukaan kiinnittänyt Elleniin loppumatkan aikana mitään huomiota.

Väliasemalla Ellen nousi junasta. Hän tarkkaili sohjoista asemalaituria. Paikka oli sama, missä myös hänen kotipitäjäänsä menijät vaihtoivat junaa, ja aseman takana levittäytyvä kaupunki oli muutenkin sellainen, jossa joku tuttu saattoi joskus poiketa asioitaan hoitamassa. Piti olla varovainen, tuli pysytellä suojassa katseilta.

Hän veti hattunsa lieviä kasvojensa suojaksi ja meni tutkimaan auringon haalistamaa aikataulua aseman seinustalla. Hänen täytyisi odottaa seuraavaa junaa lähes tunti.

Aseman kahviosta kantautui astioiden kilinää. Ellen tunnusteli kolkkoita takkinsa taskussa ja päätti pujahtaa sisään. Hänen oli tehnyt mieli ruisleipää siitä asti, kun oli haistanut junassa rukiin ihanan tuoksun.

Leipä oli tuore, lämmin, vasta leipomosta tuotu, voi sulii sen päälle. Ellen etsi suojaosan nurkkapöydän. Sieltä, huonepalmun varjosta, hän saattoi tarkkailla ihmisiä, jotka tungeksivat kahvilan tiskillä tilaamassa voileipiä, korviketta, vehnäpullia, maitoa, kaljaa, piimää. Joidenkin juna oli lähdössä jo pian, ja he yrittivät kiilata jonossa muiden eteen, toiset anteeksipyydellen, osa röyhkeämmin.

Askelet ja äänet kaikuivat ja moninkertaistuivat korkeassa, kiviseinäisessä tilassa. Kahvion myyjättären korvissa varmaankin kumisi ja soi vielä illallakin, kun hän meni työpäivän jälkeen kotiinsa ja yritti levätä.

Ellen valpastui. Jokin muutos tungoksessa, yhtäkkinen katkos, vastavirtaan kääntynyt hahmo. Joku lähti tunkeutumaan ihmisjoukon läpi Ellenin nurkkausta kohti.

”Ellen”, joku huusi, ja Ellen ehti hätäntyä ennen kuin muisti, että sillä nimellä hänet tunsivat vain ystävät.

Häntä lähestyi pienikokoinen nainen, jolla oli vaaleankeltainen, hihoista kulunut popliinitakki ja ruskea villamyssy. Nainen oli hento-

sempi kuin Ellen muistikaan, harmaiden silmien katse vakavampi.

”Lydia”, Ellen huudahti ja kohottautui tuoliltaan, valmiina tarttumaan käteen, mutta Lydian kädet olivat jo täynnä. Hän kannatteli olkapäätään vasten noin puolivuotiasta lasta, ja toisessa kädessään hän piteli kahvikuppia hankalan näköisesti kaukana itsestään, varoi läikyttämästä kuumaa korviketta itsensä ja lapsen päälle.

Lydia laski kahvikuppinsa pöydälle Elleniä vastapäätä ja katseli häntä häkeltyneenä.

”Mitä ihmettä”, Lydia sanoi. ”Kuinka sinä olet tänne tullut?”

Hän huomasi matkalaukun pöydän vieressä lattialla.

”Muutatko takaisin? Miksi et kirjoittanut?”

”Kirjoitin minä”, Ellen sanoi. ”Kirje ei varmasti ehtinyt vielä perille. Kesäksi vain tullen. Gunhild-rouva pyysi töihin kartanolle. Siellä ei kuulemma pärjätä muuten.”

Lydia istuutui pöytään, asetteli lapsen syliinsä ja siemaili korvikettaan varovasti, piti höyryävää juomaa kaukana lapsen pienistä, huitovista käsistä.

”Onpa suloinen lapsi”, Ellen sanoi.

”Niin on. Tuula on sen nimi.”

Lydia hymyili, oikaisi lapsen villanuttua. Kasvoilla läikähti lämpö.

”On varmasti hyvä, että tulet takaisin”, Lydia sanoi sitten. ”Gunhild on jo iäkäs. Hän ei ole oikein päässyt yli Ilmarin kaatumisesta, mutta on siinä muutakin. Hän heikkenee. Martta on kertonut kaikenlaista. Älä sitten säikähdä.”

Hän vilkaisi Elleniä varovasti.

”Varmaan tiesitkin, että Valde on koko kesän poissa kartanolta. Hän lähti rannikolle morsiamensa perheen luo eikä aio palata ennen häitä.”

”Tiesin kyllä. En minä muuten olisi tullutkaan.”

Ellen pyyhki ruisleivän palasella lautaselle valuneen sulaneen voin ja söi leivän.

"Muutan syksyllä takaisin kaupunkiin ennen kuin Valde palaa", Ellen sanoi. "Siitä minä sinulle kirjoitinkin. Olisin kysynyt, sopiiko sinulle, että Helsingin asunto on hetken tyhjillään."

"Tyhjillään? Entä Anna?"

Ellenin katse karkasi ikkunasta ulos ratapihalle.

"Hän muutti pois. Ei häntä paljon näkynyt koko talvena muutenkaan."

Lydia hymähti.

"Sellainen hän on. Ei pysy kauan paikoillaan."

"Maksan kyllä vuokran koko kesältä", Ellen sanoi. "Älä siitä huolehdi. Gunhildilla saan kuitenkin asua ilmaiseksi."

Helpottunut hymy levisi Lydian kasvoille.

"Hyvä kuulla. Meillä on ollut vähän tiukkaa viime aikoina."

Ellen nyökkäsi.

"Nyt on kovat ajat."

Laiturilla junailija puhalsi pilliin ja veturi lähti, aseman kuhina rauhoittui. Lydia vilkaisi rannekelloaan, huomasi sen olevan pysähtynyt ja kääntyi tähyilemään suurta kelloa aseman seinällä.

"Lähdetkö sinäkin seuraavalla junalla Korpivuoren suuntaan?" Ellen kysyi.

Lydia pudisti päätään.

"Minä vasta saavuin kaupunkiin. Yritän saada tänään muutamia asioita hoidettua. Mieheni asioita oikeastaan."

"Mitä hänelle muuten kuuluu?"

Pieni tauko, ennen kuin Lydia vastasi.

"Ihan hyvää."

Lydia tapaili hymyä, mutta jokin hänen kasvoillaan sulkeutui. Oli kuin päivä olisi vetäytynyt yhtäkkiä pilveen.

Hän kääntyi taas katsomaan kelloa, ja äkkiä hänellä tuntui olevan kiire.

"Minun täytyy jo mennä", hän sanoi. "Tule pian käymään, niin puhutaan lisää."

Hän otti taskustaan nenäliinan ja pyyhki pöydälle läikähtäneen korvikkeen, palautti kuppinsa kahvion tiskille ja heilautti vielä Ellenille ovelta kättään, ennen kuin katosi ihmisvilinään pikku Tuula rintaansa vasten painettuna.

Juna pysähtyi syrjäiselle asemalle ja Ellen huomasi olevansa ainoa, joka nousi matkalaukkuineen kyydistä. Veturin höyry pyörteili asemalaiturilla, jota korkeat kuuset varjostivat. Tuuli oli käynyt navakaksi, Ellen napitti takkinsa tiukasti kiinni.

Joku heilautti Ellenille kättään aseman nurkalta, ja Ellen ilahtui. Kaarlo oli tullut vastaan hevoskärryjen kanssa. Ellen oli varautunut kävelemään, mutta tiet olivat loskaiset, kyyti kyllä kelpasi, ja muutenkin oli hyvä nähdä tutut ja ystävälliset kasvot.

Kaarlo oli ollut nuorempana merillä mutta joutunut palaamaan maihin huonon jalkansa vuoksi. Se oli nilkasta vääntynyt ja Kaarlo kulki siksi hitaasti ontuen, vaikka ei ollut kovin vanha vielä. Ehkä kolmenkymmenen? Ellen ei ollut koskaan kysynyt. Kaarlo asui pienessä tuvassa Korpivuoren kylän laidalla yksikseen, vain kissa seuraamaan. Pieni maatilkku torpan takana ei tuottanut paljon, ja hän teki siksi kartanolle töitä sen verran kuin ehti.

Hän tarttui Ellenin käteen ja puristi sitä pitkästi.

”Hyvä kun tulit”, hän sanoi. ”On sinua kaivattukin.”

Kartanon hevonen muisti Ellenin. Se hörähti hänelle ystävällisesti, Ellen rapsutti tähteä sen otsassa, nuuhki sen tuttua tuoksua.

Kaarlo ojensi ohjokset Ellenille.

”Sinua se kuitenkin paremmin tottelee.”

Ellen kiipesi ohjastajan paikalle ja maiskautti hevosen matkaan.

”Mitä tänne kuuluu?” Ellen kysyi.

”Talvi oli hiljainen. Nythän kevätkiireet vasta alkavat.”

Kaarlo otti povitaskustaan tupakkaa kouraansa ja täytti piippunsa rauhassa, piti huolen, ettei muruakaan varissut maahan.

”Työväkeä ei meinaa löytyä mistään”, hän sanoi. ”Kai kaupungeissa maksetaan parempaa palkkaa, ja paljon miehiä on kaatunutkin.”

Hän pudisteli päätään.

”Gunhild-rouvalla on maata enemmän kuin sinä ja minä kahdestaan ehdimme. Paljon jää viljelemättä, vaikka olisimme pellolla aamusta iltaan.”

”Yksinkö sinä olet yrittänyt pärjätä?”

”Martta käy toki navetassa, ja Elviirakin auttaa välillä.”

”Eikö Lydian mies voisi tulla auttamaan?”

Kaarlo ei sanonut siihen mitään, hymähti vain.

”Lydia tuli sattumalta vastaan kaupungissa”, Ellen sanoi ja jätti lauseen lopun ilmaan roikkumaan, toivoi, että Kaarlo tarttuisi siihen.

Mutta Kaarlo oli pitkään vaiti, ennen kuin vastasi.

”Ei sitä oikein viitsi puuttua toisten asioihin.”

Hevonen ravasi hiljalleen maantien laita pitkin. Aurinko paistoi haaleana kiekkona ohuen pilvikerroksen läpi. Ojien pohjilla ja laituksilla oli vielä lunta, mutta kynnetyiltä pelloilta se oli sulanut. Kaikkiällä näkyi mustaa ja märkää maata, joka kyllä kohta ryöpsähtäisi vihreään kukoistukseensa, mutta vielä ei ollut sen aika.

Peltojen jälkeen tuli pitkä metsätaival ja tie haarautui, he jatkoivat kapeampaa tietä pitkin. Kuusikkoa, välillä paljasta lehtimetsää, koivujen oksat punersivat jo. Vielä viimeinen mäennyppylä, jonka päältä kylä tuli esiin. Siihen Ellen pysäytti hevosen.

”Mitä nyt”, Kaarlo kysyi.

”Katselen vain”, Ellen vastasi.

Kylä oli pieni ja syrjäinen. Vain kaksi torppaa, joista toisessa asui Kaarlo ja toisessa soteleskeksi jäänyt Elviira seitsemän lapsensa kanssa. Niittyjen toisella puolella kohosi Gunhild-rouvan kartano, ja lähimpänä järveä Lydian pieni, sievä huvila.

Muistot olivat kiinnittyneet tuohon maisemaan, ne nousivat tien jokaisen mutkan takaa ja tulvivat aaltolina järveltä päin. Ellen muisti heinätyöt kumpuilevilla pelloilla, hyttävät talviyöt ilmavalvontatornissa ja Lydian talon kakluunin lämmön. Miten voi torpan harmaasta seinästä tai kevätkoivun punerruksesta kohota niin selkeitä muistoja?

Oliko hän siksi tullut? Oliko hän halunnut palata tuttuun maisemaan ja onnellisempiin päiviin ymmärtämättä, ettei entistä enää ollut, kaikki oli nyt toisin, ihmiset siirtyneet sijoiltaan?

Kaarlo kopisteli piippuaan kärryn laita vasten.

”Mikään ei ole täällä muuttunut, niin kuin näky”, hän sanoi, ja Ellen nyökkäsi. Ei mikään, mutta kuitenkin kaikki.

He jatkoivat matkaa kylän halki. Miten hiljaista siellä nyt oli, koileana huhtikuun päivänä. Tyhjät pihat ja mustat pellot niiden ympärillä. Ei muuta liikettä maisemassa kuin tuulessa taipuvat puut, varisparvi riekkumassa pellolla lantakasan ympärillä ja äkillinen kahahdus tienvarren pajukossa. Rusakko ehkä, tai miksei teeri.

Varmasti Ellen saisi vapaapäivinä haulikon lainaan. Ajatus piristi häntä heti.

Hän ohjasti hevosen pitkälle koivukujalle, joka johti Gunhildin kartanolle. Hevonen juoksi nyt joutuisammin, tiesi pääsevänsä pian lepäämään. Märkä tie litisi kärrynpyörien alla. Ellen pysäytti verannan eteen ja heilautti itsensä ja matkalaukkunsa kärryiltä maahan.

”Minä vien hevosen”, Kaarlo sanoi. ”Mene sinä vain.”

Talo oli suuri. Se kohosi puutarhan keskeltä keltakylkisenä ja yltäkyläisenä, se oli kuin valtava, kyljellään lepävä voikimpale. Sen julkisivulla oli kaksitoista ikkunaa, kuusi yläkerrassa ja kuusi alakerrassa. Keskellä taloa oli lasiveranta, verannan yläpuolella parveke.

Talo näytti hiljaiselta. Verhot oli vedetty kiinni, vaikka päivä oli jo pitkällä, mutta kuitenkin savu tuprusi kaikista kolmesta savupiipusta. Ellen koputti verannan oveen ja odotti, mutta sisältä ei kuulunut askelia, ovi ei auennut. Hän laski matkalaukkunsa alimmalle portaalle ja päätti kiertää pihan, katsella paikkoja ja palata ovelle myöhemmin.

Tuuliviiri tallin katolla kitisi ja välkkyi auringossa. Tuuli lennätti selässään lisää muuttolintuja pohjoista kohti, rastaita ja peippoja, rinnettä pitkin solisi iloinen puro. Ellen harppoi pihan poikki, loikkasi lätäkön yli, ja vain hetken aikaa paha ajatus kävi hänen mielesseen, se, että jokainen askel vei häntä kauemmaksi Annasta, jokainen kellonlyönti lisäsi heidän väliinsä jäävää aikaa, ja tuo aika kulki vain yhteen suuntaan, pois päin ja etämmälle. Ei hänellä ollut toivoa siitä, että aika kääntyisi ympäri ja hän saisi alkaa laskea päiviä ja tunteja siihen, että he tapaisivat jälleen. Ei, niin innokkaasti Anna oli kertonut uusista ystävistään, jotka tunsivat ihmisiä ja järjestivät juhlia. Joiden elämä oli toisenlaista, riemukkaampaa, ei pelkkää töitä ja huolta ja piileskelyä. Anna oli pakannut laukunsa ja lähtenyt, eikä hän koskaan lähdettyään katsellut taakseen, sen Ellen tiesi.

Minkä sille voi.

Ellen veti syvään henkeä ja tunsii sulavan lumen ja kostean maan tuoksun. Siihen piti keskittyä, maahan ja työhön, kaikki muu elämänsä selviäisi aikanaan.

Pienellä mäennyppylällä pyykkituvan takana näkyi Martan kotoisa hahmo ruskearuudullisessa mekossaan. Hänen selkensä oli painunut kovasta työstä kumaraan, huivin alta karanneisiin hiuksiin oli tullut hopeaa, mutta kädet olivat nopeat ja vahvat. Hän taisteli kevätuulen ja lakanoiden kanssa, oli kiinnittänyt rivin pyykkipoikia esiliinansa taskun reunaan ja nosti lakanoita kahden koivun väliin pingotetulle narulle kuivumaan. Tuuli riepotteli kankaita, sinkautti pyykkipojan narulta irti.

Martta ilahtui nähdessään Ellenin.

”Ripustetaan nämä”, hän huusi tuulen yli. ”Puhutaan sitten.”

Martta läimäytti lakanan auki ja nosti sen narulle, Ellen kiinnitti pyykkipojat, kangas paukkui iloisesti tuulessa, pyykki kuivuusi nopeasti.

Sisällä pyykkituvassa oli lämmintä ja kosteaa, tuoksui jokin hyvän-tuoksuinen saippua, muuripadassa kiehui uusi pyykki. Ellen ja Martta lämmittelivät märkien lakanoiden kohmettamia sormiaan muurin hehkussa.

Martta varmisti ovelta, ettei pihalla liikkunut ketään, kumartui Elleniä kohti ja puhui hiljaa, kuin salaliittolaiselle.

”Kaikki täällä on pysähtynyt paikoilleen”, hän sanoi. ”Tässä talossa puhutaan vain kuolleista nykyään. Kuvittele, Ellen. Minä kantan rouvalle aterian saliin, ja hän vaihtaa minun kanssani muutaman kohteliaan sanan, ja sitten hän sanoo:

Jos Ilmari olisi tässä, niin minä sanoisin hänelle nyt näin.

Ja sitten hän kääntyy tyhjän tuolin puoleen, jolla Ilmari aikoinaan istui, ja puhuu. Hän kertoo talon asiat ja saattaa kysyäkin mieli-

pidettä johonkin seikkaan, ja on kysymyksensä jälkeen hiljaa ja kallistaa päätään ja nyökyttelee. Ikään kuin kuuntelisi vastausta.”

Martta pudisteli päätään.

”Ei se minua sillä tavalla haittaa. Tuollaiset näkymättömät illallisvieraat eivät tuota minulle ylimääräistä vaivaa eivätkä käy rouvan kukkaron päälle lainkaan. Mutta pistää se miettimään.”

Hän nosti muuripadan kannen sivuun ja sekoitteli pyykejä pitkällä puukauhalla, pyyhki höyrystä kosteat kätensä esiliinaansa ja jatkoi, puhui vuolaasti niin kuin sellainen, joka oli ollut pitkään juttukaveria vailla.

”Kuinka tälle talolle käy, ja mihin minäkään täältä lähden? Täällä olen koko aikuisikäni ollut. Ilmarin kaatuminen oli hirveä asia. Ei jäänyt mitään jäljelle, ei toivoa tälle talolle.”

”Onhan rouvalla toinenkin poika”, Ellen sanoi varovasti.

Martta tuhahti, kumartui lisäämään puita.

”Valdemar-herrasta ei ole mihinkään.”

”Minä luulin, että hän otti täällä ohjat käsiinsä Ilmarin jälkeen.”

”Kyllä hän hetken aikaa yritti. Hän muutti Ilmarin huoneeseen ja alkoi pukeutua hänen vaatteisiinsa. Yritti olla niin kuin hän, yritti tehdä kaiken samalla tavalla. Kihlasi Ilmarin jäljiltä Annankin, ennen kuin Anna sai hänestä tarpeekseen ja karkasi Helsinkiin. Eikö se jo kerro aika paljon, että edes Annan kaltainen onnenonkija ei häntä viitsinyt ottaa.”

Martta vilkaisi Elleniä.

”Anteeksi. Sinä taisit Annasta pitää.”

Ellen kohautti olkapäitään, ei vastannut.

”En minä tiedä, kuinka paljon Valdemar Annasta edes välitti”, Martta sanoi. ”Kunhan yritti jatkaa kaikessa siitä, mihin veljensä jäi. Mutta ei hän vain voinut Ilmariksi muuttua, ja pian hän lakkasi yrittämästä.”

Martta huokaisi.

”Monenlaista on täällä tapahtunut talven aikana. Puhutaan, että kirkonkylällä olisi ollut jokin tappelukin, jossa hän oli osallisena. Parasta olisi, jos hän saisi morsiamensa isän tehtaasta jonkun mukavan viran ja jäisi sinne.”

”Se olisi kyllä hyvä”, Ellen sanoi, ja Martta katsahti häntä terävästi.

”Et kai sinä häntä kovin hyvin tunne? Sinähän muutit täältä pois pian sen jälkeen, kun hän palasi rintamalta.”

”Sen verran tunnen, etten hänestä pidä”, Ellen sanoi.

Martta loi häneen tutkivan katseen ja jäi odottamaan, puhuisiko Ellen lisää, mutta Ellen vaikeni.

Martta nosti pyykkikorin muurin viereen ja avasi padan kannen.

”No, menhän jo siitä”, hän sanoi. ”Rouva varmasti odottaa.”

Ellen nousi kiviportaat, koputti verannan oveen ja odotti. Ikkunoissa ei näkynyt valoa eikä liikettä, vain tuulen huojuuttamien koivunoksien levottomat, mustat kuvajaiset lasien pinnoista.

Ellen värähti kylmästä ja kääri takkiaan tiukemmin ympärilleen. Hän kokeili verannan ovea, se ei ollut lukittu, hän kiskoi sen auki tuulta vasten ja ajatteli, miten kapeaksi elämä oli käynyt. Ei ollut monta ovea, jotka aukesivat hänelle, ja tämäkin hankalasti ja vaivoin.

Hän astui verannalle.

”Päivää”, hän huusi ja jäi odottamaan vastausta.

Hän muisti tuliaisien. Hän nosti matkalaukkunsa verannan penkille ja penkoi sen sisältä pienen paperipussillisen oikeita kahvinpajuja. Ei siinä paljon ollut, ehkä pannullisen verran, niin kalliita ja harvinaisia pavut vielä olivat. Vain muutamaa kuukautta aikaisemmin oli S/S Herakles saapunut ensimmäisenä Turkuun kahvilastissa, ja puhuttiin, että satamassa oli ollut poliisiketju hillitsemässä innokasta yleisöä. Kansa oli jo kauan sitten kyllästynyt korvikkeen kitkerään aromiin, sodan ja puutteen karvaaseen makuun.

Ellen käveli verannan halki, koputti pääoveen ja odotti taas, koputti ja odotti, mutta kukaan ei tullut.

Hän avasi oven ja huusi eteisaulaan.

”Päivää.”

Talo oli hiljainen. Hiljainen ja valtavan suuri. Ellen oli unohtanut sen mittasuhteet. Heidän asuntonsa Helsingissä olisi mahtunut kaikkienensa pelkkään eteisaulaan, vaikka se ei ollut mitenkään

erityisen pieni asunto, vaan aivan tavallisen mukava ja sopiva keittiön ja kahden huoneen kokoinen koti.

Korkea ja äänetön huone lannisti Ellenin, ja äkkiä pieni tuliais-pussi alkoi hävettää häntä. Se oli ollut vielä ostettaessa siisti ja hyvä, sen näköinen kuin tuliaisen kuului olla. Matkan aikana pussi oli rypistynyt, ja papujen rasva oli piirtänyt paperiin tummia, liukkaita tahroja. Koko pussi näytti nyt joutavalta ja surkealta.

Ellen huusi kolmannen kerran, äänekkäämmin, että *päivää ta-loon*, ja jäi eteisaulaan seisoskelemaan, kun ei muutakaan keksinyt.

Aula näytti samalta kuin Ellenin muistoissa. Vain kultakehyksinen taulu vastapäisellä seinällä oli uusi. Se oli muotokuva rouvan vanhemmasta pojasta, Ilmarista. Kuva oli varmaankin maalautettu valokuvan perusteella, kovin vanha se ei voinut olla, Ellen oli tuntevinaan nenässään vernissan tuoksun.

Ellen pysähtyi taulun eteen tarkastelemaan sitä. Hän taisteli kylmiä väreitä vastaan, niin oikealta Ilmari näytti, niin elävältä koko kuva.

"Maalari oli taitava", Gunhild sanoi hänen takanaan.

Ellen hätkähti.

"Anteeksi", hän sanoi. "En kuullut teitä."

"Ei se mikään ihme ole", Gunhild sanoi. "Joudun nykyään kulkemaan sukkasillani."

Hän hymyili vinosti.

"Kukaan ei kerro, mitä kaikkea vanhuus voi tuoda tullessaan. Tässä iässä jokainen päivä on yllätys. Nyt on käynyt niin, että kenkäni eivät enää mahdu jalkaan."

"Ahaa", Ellen sanoi varovasti.

Gunhild oli pukeutunut mustaan, tärkättyyn mekkoon, jonka helma viisti maata. Harmaat hiukset oli koottu nutturalle niskaan, aivan kuten aina, mutta jokin hänessä oli toisin. Ehkä hän oli laihtunut? Silmissä oli jokin uusi katse, ja kumarampi hän ainakin oli.

Jotain hauraampaa hänessä, jotain kutistunutta, mutta samalla yhtä sitkeää ja päättäväistä kuin aina ennen.

Gunhild nyökkäsi kuvaa kohti.

”Ei mene päivääkään niin, etten ajattelisi häntä”, hän sanoi hiljaa. ”Ei yhtäkään aamua, etteikö hän tulisi ensimmäisenä mieleeni.”

Hän kääntyi ja lähti kulkemaan talon uumeniin, eikä Ellen osannut muuta kuin seurata.

He kiipesivät leveät portaat ylös ja jatkoivat yläkerran suuren salin läpi, ja Ilmari oli sielläkin, tummissa, painavissa kehyksissä. Tuoksu vernissa ja mehiläisvaha: taulun alapuolella, pienellä pöydällä, paloi kynttilä, ja kynttilän vierellä lepäsi keskeneräinen kirjontatyö. Siellä Gunhild kai oli istunut kirjomassa, välillä taulua katsellen.

Suru otti monenlaisia muotoja, sen Ellen tiesi, eikä taulujen maalauttaminen varmasti ollut pahimmasta päästä, ei ollenkaan.

”Huoneesi”, Gunhild sanoi ja avasi oven pieneen kamariin, jonka ikkunasta avautui maisema pois päin kylästä, puutarhaan ja mäelle päin. ”Martta tarjoilee päivällisen tunnin päästä. Me olemme täällä kolmisin, sinä, minä ja Martta. Valdemar palaa vasta syksyllä.”

”Tuleeko juhannukseksi kuitenkin?” Ellen kysyi, tavoitteli huoletonna, rupattelevaa äänensävyä.

”Ei tule koko kesänä”, Gunhild vastasi.

Huoneen ovi kolahti Gunhildin perässä kiinni ja Ellen tunsi olevansa turvassa. Turvallisuuden tunteella oli useita, siseneviä kerroksia. Oli junamatka kaupungista ja pitkä metsätaival asemalta. Oli kapea maantie, jota kukaan ei huvikseen lähtenyt kulkemaan. Oli vain muutama naapuri, jotka kaikki hän jo tunsi ja jotka pitivät hänestä tai sietivät ainakin.

Seinät ympärillä. Oma huone. Ovi, jonka sai kiinni. Hän oli kaukana, ja se oli hyvä.

Kaupungissa oli ollut hyvät puolensa, kuten se, kuinka helppoa ihmisvilinään oli kadota. Varsinkin silloin, jos oli oppinut elämään niin kuin hän: pukeutumaan ja liikkumaan sillä tavalla, ettei jäisi kenellekään erityisesti mieleen. Harmaa hame ja ruskea paita, esimerkiksi. Jotkut järkevät kengät ja tavallinen hattu, jonka suojiin sai otsan ja kulmat. Oli tärkeää olla katsomatta ketään silmiin, ja oli parasta vaihdella kauppaa, jossa asioi. Niin ei jäänyt edes kauppiaan mieleen. Ja kun ei saanut postia, ei postinkantajakaan tiennyt hänestä. Ehkä ihmetteli ovea, jonka eteen ei koskaan tarvinnut pysähtyä.

Mutta katujen vilinä ei ollut hallittavissa. Milloin tahansa väen keskellä saattoi olla joku, joka tunnistaisi hänet ja huutaisi hänen nimensä, alkuperäisen, ja lähtisi juoksemaan kohti.

Hän nosti matkalaukkunsa sängylle ja avasi sen.

Muutamia vaatekappaleita. Kaksi mekkoa, kaksi paitaa, kahdet housut.

Sukkia, joitakin ehjiä ja joitakin risaisia. Ompelutarvikkeet.

Hyvät, nahkaiset saappaat.

Kankainen kukkaro, jossa hiukan rahaa. Enemmänkin olisi muuten ollut, mutta hän oli jättänyt Annalle vähän. Uusi alku vaati aina jonkin verran varoja, eikä sitä koskaan tiennyt, millaisiin ihmisiin Anna seuraavaksi päättäisi luottaa.

Kirja nimeltä *Levottomia unia*, jonka Lydia oli lahjoittanut hänelle kauan sitten. Lydia oli sanonut, ettei se oikeastaan ollut kirja ollenkaan, vaan ihmelääkettä. Ellen oli kirjan lukenut, mutta häneen sillä ei ollut sellaista vaikutusta. Hän ei ollut kirjajihmisiä samalla tavalla kuin Lydia oli.

Sitten oli Annalta saatu hiusharja, jonka selkäpuolelle oli maalattu ruusuja ja lemmikkejä, ja käsipeili samaa sarjaa.

Partaveitsi. Nahanpala sen teroittamista varten.

Sotilaspassi. Hän ei tiennyt, oliko viisaampaa hävittää se vai säilyttää, mutta vielä toistaiseksi hän piti sitä tallessa.

Kahdenlaisia tavaroita, miehen ja naisen jokapäiväisen elämän tarvikkeita. Hän tarvitsi molempia, sillä hän oli molempia, sekä mies että nainen samassa vartalossa.

Kerro siitä.

Niin Anna ja Lydia olivat sanoneet, kun hän oli rintamalta karanneena, nälkäisenä ja kuumeisena hakenut suojaa Lydian talosta. Ja hän oli kertonut heille silloin koko tarinan, he olivat ainoat ihmiset maailmassa, jotka tiesivät sen alusta loppuun.

Hän oli syntynyt Harjuilan taloon pitäjän rajan toiselle puolelle, ja katsantokannan mukaan hän oli ollut pitäjän väelle joko suuri ihme tai iljetys.

Hänen syntymäänsä seuranneessa hätäännyksessä ja kaaoksessa hänen vanhempansa olivat kutsuneet taloon papin ja lääkärin ja päättäneet yhdessä heidän kanssaan, että jompikumpi sukupuoli lapselle piti kuitenkin valita. Niin maailma heidän mielestään järjestyi, miehiin ja naisiin ja sillä hyvä. Hänen vanhempansa olivat pohtineet

asiaa aikansa ja ilmoittaneet hänet poikavauvaksi. Kyösti Harjuila, se hänen nimensä oli ollut silloin. Pojaksi hänet kirjattiin kirkonkirjoihin ja lääkärin papereihin, ja siitä lähtien häntä alettiin kasvattaa miesten puuhiin valtavalla tarmolla, aivan toisenlaisella kuin hänen veljiään kasvatettiin. Piti osoittaa, että hänestä tulisi mies siinä missä muistakin. Piti säästää perhe häpeältä.

Toki hän työt oppi. Kuka tahansa olisi tullut mestariksi asean ja äkeen käytössä niin uutteran ja määrätietoisen kasvatustyön tulokseksi. Hän metsästi ja kalasti, heitti keihästä ja työnsi kuulaa, viljeli maata ja osasi korjata lähes minkä tahansa rikki menneen esineen. Hän liittyi Suomen Poikiin ja Sotilaspoikiin, mutta miestä hänestä ei tullut, ei tietenkään, kuinka olisi mitenkään voinut tulla. Hän oli mies ja nainen yhtä aikaa. Hän kasvoi partaa ja vuoti verta, sellaiseksi hänet oli luotu eikä hän sille mitään voinut. Mutta ihmisten mielestä sen kaiken täytyi olla taloa kohdannut rangaistus jostain tunteuttomasta synnistä.

Sitten oli tullut sota, ja elämä oli muuttunut monimutkaisemmaksi.

Kaikesta huolimatta hän oli yhä elossa eikä tahtonut enää pelätä.

Seinällä oli pieni, ovaalin muotoinen peili ja kynttilälamput sen molemmin puolin. Ellen sytytti kynttilät, lämmitteli hetken sormiaan niiden lämmössä ja ryhtyi harjaamaan hiuksiaan päivällistä varten.

Kun Lydia ja lapsi palasivat kaupungista, heidän talonsa oli hiljainen ja ulko-ovi lukittu. Joku, Elviira varmaan, oli käynyt jättämässä portaalle pienen kattilallisen hernerokkaa. Lydia kohotti kantta ja nuuhkaisi. Keitto oli jäähtynyt, oli seissyt siinä kauan. Oli onni, ettei kylällä jolkotellut kulkukoira ollut sattunut paikalle ahnehtimaan sitä suihinsa.

Talo oli villiintyneen omenatarhan ympäröimä huvila. Sinne liittyivät Lydian varhaisimmat muistot: lipaston laatikosta salaa haetut karamellit, omenapuun oksaan ripustettu keinu, äidin hyräily keittiöstä. Toisinaan hyräily oli keskeytynyt yskänpuuskiin, ensin ihan pieniin vain, mutta myöhemmin pitkiin ja rajuihin, ja silloin isä oli laskenut sanomalehden käsistään ja jäänyt tuijottamaan vastapäistä seinää mitään näkemättömin silmin.

Oli tullut lähtö keuhkoparantolaan, sitten hautajaiset. Lydian isä oli jättänyt surun murtamana talon niille sijoilleen ja muuttanut pienen tyttärensä kanssa Helsinkiin, pakoon muistojaan. Vasta sota oli tuonut Lydian takaisin. Hän oli lähtenyt maalle turvaan nälältä ja pommikoneilta ja saanut asuintoverikseen ensin Annan, myöhemmin Ellenin.

Silloin talo oli herännyt uudelleen henkiin. Aina oli ollut kukkia tai koivunoksia maljakoissa, koko talo oikein hohti ja soi. Nauru ja levysoittimen ääni olivat kantautuneet maantielle asti. Elviiran pieni Eedla oli tullut tekemään lettejä heidän hiuksiinsa, Lydia oli lue-
nut heille *Välskärin kertomuksia* alakerran salin vihreällä sohvalla, ja kakluunissa oli räiskynyt mukava tuli.